

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра психології, соціології та педагогіки, ННІ № 3

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
із навчальної дисципліни
«ПАТОПСИХОЛОГІЯ»
вибіркова компонента
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
053 Психологія (психолог ювенальної превенції)**

Харків 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою ННІ № 3
Протокол від 09.08.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін ХНУВС
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки та психології (Протокол від 08.07.2024 № 13)

Розробник:

викладач кафедри психології, соціології та педагогіки, ННІ № 3, **Олександра РЯЗАНОВА.**

Рецензент:

Доцент кафедри психології, соціології та педагогіки ННІ № 3 ХНУВС,
кандидат психологічних наук, доцент – Ляска О.П.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальною дисципліною передбачені наступні форми занять: семінарські заняття (20 год.), практичні заняття (4 год.).

Головна мета семінарських та практичних занять є

- опанування здобувачами навчальної дисципліни «Патопсихологія»,
- забезпечення глибокого і всебічного аналізу та обговорення основних питань кожної теми цієї дисципліни,
- – здобуття вміння застосовувати отримані знання у практиці діяльності психолога.

Критерії оцінювання під час вивчення навчальної дисципліни:

Результати оцінюються викладачем під час проведення заняття відповідно до затверджених *критеріїв оцінювання*. При цьому викладач враховує такі основні компоненти:

1. 1) Рівень знань:

- - високий рівень - знання є глибокими, міцними, систематичними, рівень виконання завдань – творчий. Здобувач опанував основну й додаткову літературу з теми, рекомендованої планом семінарського чи практичного заняття. Доповідає впевнено, творчо, у доповіді виявляє науковий підхід, доцільно використовує терміни, пояснюючи їх. Правильно відповідає на більшість питань викладача та учасників заняття.
- - достатній рівень – здобувач знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснювати закономірності, відповідь характеризується достовірністю, логічністю, обґрунтованістю.
- - середній рівень – здобувач відтворює основний навчальний матеріал, характеризується репродуктивним рівнем виконання завдань. Не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх.
- - початковий рівень – відповідь фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення.

1. 2) Навички самостійної роботи:

- - високий рівень – здобувач виконав усі завдання самостійної роботи, передбачені методичними рекомендаціями для самостійної роботи, проявляв активність у межах семінарських та практичних занять із доповідями за питаннями самостійної роботи.
- - достатній рівень – здобувач виконав переважну більшість завдань самостійної роботи (80%-90%) у письмовому вигляді, проте не виступав на практичних та семінарських заняттях із доповідями за запитаннями самостійної роботи.
- - середній рівень – здобувач виконав половину завдань самостійної роботи у письмовому вигляді, не виступав із доповідями за запитаннями самостійної роботи на семінарських та практичних заняттях.
- - початковий рівень – здобувач виконав окремі завдання самостійної роботи або зовсім не виконував самостійну роботу.

1. 3) Уміння застосовувати знання на практиці:

- - високий рівень – здобувач може вільно використовувати здобуті теоретичні знання та навички у процесі практичної діяльності. Не допускає помилок під час виконання різних практичних завдань. Чітко знає та вміє застосувати на практиці методики дослідження психічних явищ в межах теми.
- - достатній рівень – здобувач виконує практичну роботу без помилок, проте може допускати незначні помилки при самостійному виконанні практичних завдань.
- - середній рівень – здобувач має прогалини у практичних знаннях. Володіє вміннями та навичками не у повному обсязі.
- - початковий рівень – практичні знання та вміння здобувача сформовані на примітивному рівні.

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ/ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПЕРЕЛІК ТЕМ, ВИНЕСЕНИХ НА СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема № 1. Теоретичні та методологічні засади патопсихології.

Семінарське заняття – 2 години

Мета заняття: домогтися обізнаності здобувачів з історією розвитку патопсихології як галузі психологічної науки; основними поняттями патопсихології як наукової галузі; завданнями та методами патопсихологічного дослідження, особливостями написання психологічного висновку патопсихологом; проблемами норми та патології та основними чинниками, які обумовлюють наявність патології.

Питання до семінарського заняття

1. Патопсихологія як галузь медичної психології.
2. Зв'язок патопсихології з іншими науками.
3. Історія розвитку патопсихології як наукової галузі.
4. Принципи та методи патопсихологічного дослідження.
5. Порядок проведення експериментально-психологічного дослідження.
6. Критерії психічного здоров'я, їх характеристика.
7. Загальна характеристика психічного розладу.
8. Патопсихологічні реєстр-синдроми.

Контрольні питання

1. Назвіть об'єкт, предмет та завдання патопсихології як науки? Визначте різницю між патопсихологією та психопатологією?
2. Яке місце та значення належить патопсихології в системі медичних та психологічних знань?

3. Дайте характеристику експериментальних методик, що застосовуються в патопсихології?
4. Визначте принципи побудови патопсихологічного дослідження і назвіть його складові?
5. Дайте визначення поняттям «норма» і «патологія»?
6. Назвіть патопсихологічні реєстри - синдроми. Надайте їхні ознаки та критерії оцінки

Рекомендації до заняття

До першого питання.

Здобувачі повинні знати визначення поняття «патопсихологія». Вміти визначити предмет та об'єкт патопсихології. Визначати основні завдання патопсихології, розкрити кожне завдання.

До другого питання.

Знати зв'язок патопсихології з іншими науками: психопатологією, загальною психологією, нейропсихологією, психодіагностикою, спеціальною психологією, клінічною психологією та ін.

До третього питання.

Знати імена найбільш відомих фахівців у галузі патопсихології та внесок кожного з них у розвиток даної наукової галузі.

До четвертого питання.

Здобувачі повинні знати основні принципи патопсихологічного дослідження. Знати основні методи патопсихологічного дослідження: спостереження, бесіда, патопсихологічний експеримент, особливості застосування кожного методу на практиці.

До п'ятого питання.

Здобувачі повинні знати та уміти охарактеризувати усі етапи проведення патопсихологічного дослідження. Знати особливості збору об'єктивного та суб'єктивного анамнезу у патопсихологічній практиці, його роль для проведення патопсихологічного дослідження, особливості проведення бесіди з хворим.

До шостого питання.

В межах даного питання здобувачі повинні знати визначення поняття: «загальне здоров'я» та «психічне здоров'я». Знати критерії психічного здоров'я.

До сьомого питання.

Знати та розуміти визначення поняття «психічний розлад», визначення понять «симптом» та «синдром». Знати класифікацію симптомів та синдромів психічного розладу. Вміти характеризувати варіанти закінчення психічного розладу: видужання, повна ремісія, часткова ремісія, перехід у хронічну форму, зміни особистості, смерть.

До восьмого питання.

Знати та надавати характеристику патопсихологічним реєстр-синдромам: афективно-ендогенний, олігофренічний, екзогенно-органічний, ендogenно-органічний, особистісно-аномальний, психогенно-психотичний, психогенно-невротичний.

Матеріально-технічне забезпечення

Сучасна комп'ютерна техніка та мультимедійні засоби, презентації, схеми, плакати, таблиці.

Теми рефератів

1. Історичний розвиток вітчизняної патопсихології.
2. Історія розвитку зарубіжної патопсихології.
3. Видатні постаті вітчизняної патопсихології.

Рекомендовані джерела

1. Крюкова М. А. Патопсихологія: навч.- метод. посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / М. А. Крюкова, А. В. Курова. Одеса: Фенікс, 2019. 38 с.
2. Максимова Н.Ю. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник для вузів / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. Київ: Перун, 2019. 464 с.
3. Савенкова І. І. Патопсихологія: навчально-методичний посібник /за ред. І. І. Савенкової. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського, 2017. 160 с.
4. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с
5. Федосова Л. Клінічна психологія. Київ: Видавничий дім «Персонал», 2013. 248 с.

Тема № 2. Розлади психічних пізнавальних процесів особистості.

Семінарське заняття— 4 години

Практичне заняття — 2 години

Мета заняття: сформувати уявлення у здобувачів про особливості порушення пам'яті, уваги, мислення у хворих із психічними розладами, особливості досліджень пізнавальних процесів у патопсихології; виробити вміння та навички проведення патопсихологічного дослідження методом спостереження та патопсихологічного експерименту; знати особливості проведення та методики патопсихологічного дослідження уваги, пам'яті, мислення при психічних розладах; виробити навички і вміння оформлювати протоколи дослідження та написання заключення (патопсихологічного висновку)

Питання до семінарського та практичного заняття

1. Галюцинації та псевдогалюцинації.
2. Загальна характеристика уваги та її порушень при наявності психічних розладів.
3. Характеристика пам'яті особистості. Кількісні та якісні порушення пам'яті.
4. Мислення як психічний пізнавальний процес. Типологія мисленнєвих порушень.
5. Протокол дослідження та патопсихологічний висновок.
6. Бесіда як один із провідних методів дослідження у патопсихології.
7. Спостереження та експеримент як провідні методи дослідження у патопсихології.
8. Огляд не стандартизованих патопсихологічних проб.

Контрольні питання

1. Дайте повну класифікацію галюцинацій та визначте критерії їх відмінності?
2. Прокоментуйте переживання, характерні для хворих з проявами деперсоналізації?
3. Назвіть основні види (кількісні та якісні розлади) розладів пам'яті та дайте їх загальну характеристику?
4. Наведіть приклад закону Рібо та прокоментуйте психофізіологічний механізм цього феномена?
5. Визначте особливості порушень безпосередньої та опосередкованої форми пам'яті?
6. Назвіть основні причини порушень уваги та працездатності?
7. Проаналізуйте вплив порушень уваги на продуктивність навчальної діяльності (молодший шкільний вік)?
8. Наведіть класифікацію розладів мислення?
9. Проаналізуйте можливу динаміку та зв'язок між нав'язливими, адцінними ідеями та маячною?
10. Дайте класифікацію змістової сторони маячнї та поясніть природу її походження?
11. Систематизуйте методики діагностики різних форм порушення мислення за їх призначенням?
12. Поясніть в чому полягає діагностична цінність порушень мовлення?

Рекомендації до заняття

До першого питання.

Знати визначення поняття «сприймання». Вміти надавати визначення поняттям «галюцинації» та «псевдогалюцинації». Знати класифікацію галюцинацій, вміти надавати характеристику.

До другого питання.

Знати визначення поняття «увага». Вміти надавати психологічну характеристику уваги особистості. Знати порушення уваги, що найчастіше зустрічаються у патопсихологічній практиці (за В. Менделевичем): порушення стійкості уваги, гіперметаморфоз уваги, звуження об'єму, виснажуваність, інертність уваги.

До третього питання.

Знати визначення поняття «пам'ять», вміти надавати психологічну характеристику пам'яті особистості. Знати патопсихологічну характеристику кількісних порушень пам'яті: гіпомнезія, амнезія, гіпермнезія. Звернути увагу на якісні порушення пам'яті, знати їх патопсихологічну характеристику: псевдоремінісценції, конфабуляції, криptomнезії, ехомнезії, Корсаківський синдром.

До четвертого питання.

Знати визначення поняття «мислення» та психологічну характеристику мислення особистості. Знати порушення операційної сторони мислення: зниження рівня узагальнення, викривлення процесу узагальнення; порушення темпу мислення: прискорення, сповільнення, шперунг; порушення рухливості: деталізація, інертність, лабільність. Знати порушення цілеспрямування мислення: різноплановість, резонерство, витіюватість, зісковзування думок; порушення продукції: нав'язливе мислення (обсесивне), надцінні ідеї, марення (маячення).

До п'ятого питання.

Знати різницю між проколом дослідження та патопсихологічним висновком. Вміти оформляти протокол дослідження та ознайомитися із прикладами написання патопсихологічного висновку.

До шостого питання.

Розуміти місце бесіди в структурі патопсихологічного дослідження як одного з основних методів, специфіку проведення бесіди, структуру бесіди: перша частина (спрямована або «клінічна» бесіда), друга частина (бесіда під час експерименту); особливості проведення бесіди з хворими.

До сьомого питання.

В межах питання знати мету спостереження, особливості спостереження в контексті патопсихологічного дослідження, вимоги до проведення спостереження, особливості проведення спостереження, принципи проведення патопсихологічного спостереження, самоспостереження (інтроспекція) як одна із форм спостереження, особливості використання самоспостереження у осіб з аномаліями в розвитку.

До восьмого питання.

В межах питання передбачено ознайомлення з не стандартизованими патопсихологічними пробами. Звернути увагу на дослідження особливостей уваги у психічно хворих: таблиці Шульте, проба Мюнстерберга, коректурна проба, рахунок по Е. Крепеліну, таблиці Шульте-Горбова та ін.

Проби на дослідження пам'яті: методика «Піктограми» (Л. Виготський), методика «Піктограми» (О. Леонтьєв), методика О. Лурія «10 слів».

Особливості патопсихологічного дослідження мислення: методика «Класифікація», методика виключення, «Складні аналогії», проба Ебінгауза, методика «Суттєві ознаки», тлумачення прислів'їв та метафор, методика «Порівняння понять».

Матеріально-технічне забезпечення

Сучасна комп'ютерна техніка та мультимедійні засоби, презентації, схеми, плакати, таблиці.

Теми рефератів

1. Гіпомнезії та амнезії як кількісні порушення пам'яті.
2. Порушення уваги та проблеми, що через це виникають.

Рекомендовані джерела

1. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 163 с.

2. Матейко Н. М. Патопсихологія. Неврологія: навчально-методичний комплекс. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 160с.

3. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с

4. Оверчук В.А. Патопсихологія з основами психіатрії. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 382 с.

5. Оверчук В.А. Патопсихологія: навчальний посібник для підготовки до екзамену. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 220 с.

6. Савенкова І. І. Патопсихологія: навчально-методичний посібник /за ред. І. І. Савенкової. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського, 2017. 160 с.

7. Спіріна І.Д. Медична психологія: підручник. /за заг. ред. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛІРА, 2022. 300 с.

8. Синопис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Видавництво УКУ, 2014.

9. Система ранньої діагностики відхилень в розвитку особистості: методичний посібник / за ред., Максимової Н. Ю. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 220 с..

Тема № 3. Розлади емоційно-вольової сфери та свідомості особистості.

Семінарське заняття – 2 години

Мета заняття: сформувати уявлення у здобувачів про особливості патопсихологічних порушень емоційно-вольової сфери, розладів діяльності та свідомості; також, основні методики дослідження структурних компонентів особистості, які використовуються у патопсихологічній практиці.

Питання до семінарського заняття

1. Емоційні феномени та їх характеристика.
2. Види афектів.
3. Види стресів. Поняття психічної травми.
4. Порушення вольової діяльності: причини, симптоми, прояви.
5. Порушення свідомості та самосвідомості. Основні ознаки порушень свідомості (за К. Ясперсом)

Контрольні запитання

1. Назвіть основні симптоми розладу емоційного реагування?
2. Поясніть критерії визначення міри патологічності емоційного реагування?
3. Проаналізуйте вплив індивідуальних особливостей на характер порушення емоцій?
4. Визначте етіологію та патогенез розладів вольової сфери?
5. Назвіть основні ознаки порушень свідомості (за К. Ясперсом)?
6. Поясніть принципову відмінність продуктивних форм порушень свідомості від непродуктивних?
7. Визначте форми порушень свідомості, що часто були спричинені віковими особливостями?
8. Систематизуйте методики, призначені для діагностики порушень емоційно-вольової сфери?

Рекомендації до заняття

До першого питання.

В межах зазначеного питання здобувач має знати загальну психологічну характеристику емоцій. Параметри порушення емоцій: полярність, рівень вираженості розладу, особливості структури синдрому. Види емоційних переживань та їх характеристика. Атипові прояви афективних розладів.

Емоційне реагування у осіб із межовими індивідуально-психологічними особливостями: лабільність, поліморфізм та коморбідність емоцій. Емоційні розлади неврастенічного, дисоційованого та тривожно-фобічного кола.

До другого питання.

Знати визначення поняття «афект» та його психологічну характеристику; причини та наслідки виникнення афективних станів особистості, види афектів та їх характеристику.

До третього питання

В межах зазначеного питання знати сутність стресу, його види, ступені вираження та стадії розвитку, причини виникнення та механізми розвитку стресу. Визначення поняття «психологічна травма», етапи психологічної травми та їх характеристику.

До четвертого питання.

В межах питання знати загальну характеристику волі; умови здійснення волевиявлення особистості; розлади волі та їх характеристика: незрілість та недорозвинутість волі; послаблення та відсутність вольової активності; надмірна вольова активність; перекручування вольової активності. Рухові порушення пов'язані із вольовими розладами: депресивний ступор (ендогенний та психогенний), кататонія (кататонічний ступор та кататонічне збудження); гіпер- та гіпокінезія. Розлади рухового акту – апраксії. Вольові тренування нервових процесів як основа оптимізації психічної діяльності.

До п'ятого питання.

Формальні ознаки самосвідомості за К. Ясперсом. Критерії затьмарення свідомості. Непродуктивні порушення свідомості (виключення свідомості), їх характеристика: оглушення, сопор, кома. Продуктивні порушення свідомості (помутніння свідомості), їх характеристика: делірій, онейроїд, аменція, сутінковий розлад свідомості (амбулаторний автоматизм: фуга, транс, сомнамбулізм). Основні розлади самосвідомості: псевдодеменція, деперсоналізація.

Матеріально-технічне забезпечення

Сучасна комп'ютерна техніка та мультимедійні засоби, презентації, схеми, плакати, таблиці.

Теми рефератів

1. Значення гностичних почуттів у порушенні самосприймання.
2. Розлади пам'яті у клінічній практиці.

Рекомендовані джерела

1. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 163 с.
2. Крюкова М. А. Патопсихологія: навч.- метод. посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / М. А. Крюкова, А. В. Курова. Одеса: Фенікс, 2019. 38 с.
3. Матейко Н. М. Патопсихологія. Неврологія: навчально-методичний

комплекс. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 160с.

4. Максимова Н.Ю. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник для вузів / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. Київ: Перун, 2019. 464 с.

5. Мельник А.П., Магдисюк Л.І., Дучимінська Т.І. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики. Луцьк: Вежа-Друк, 2018.152 с.

6. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія : монографія. Київ: ЦУЛ, 2019. 369с.

7. Савенкова І. І. Патопсихологія: навчально-методичний посібник /за ред. І. І. Савенкової. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського, 2017. 160 с.

8. Спіріна І.Д. Медична психологія: підручник. /за заг. ред. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛПРА, 2022. 300 с.

9. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с

10. Середа І. В. Основи психосоматики : навч.-метод. посібник для самостійної роботи студентів з курсу за змішаною формою навчання / І. В. Середа. Миколаїв: Видавець Румянцева Г. В., 2022. 156 с.

11. Система ранньої діагностики відхилень в розвитку особистості: метод. посібник / за ред., Максимової Н. Ю. Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 220 с.

12. Федосова Л. Клінічна психологія. Київ: Видавничий дім «Персонал», 2013. 248 с.

Тема № 4. Патопсихологічна семіотика психогенних розладів.

Семінарське заняття – 4 години

Мета заняття полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти міцних знань про особливості патопсихологічної семіотики психогенних розладів: чинники їх виникнення, види та основу патопсихологічної діагностики.

Питання до семінарського заняття

1. Чинники виникнення психогенних розладів.
2. Невроз як психічний розлад.
3. Типи неврозів. Неврастенія, її характеристика.
4. Типи неврозів. Істеричний невроз. Характеристика істеричного неврозу
5. Типи неврозів. Характеристика неврозу нав'язливих станів.
6. Порушення харчової поведінки(нервова анорексія та булімія) як варіант неврозу нав'язливих станів.
7. Психогенні афективно-шокові реакції.
- 8 Особливості патопсихологічної діагностики при межових розладах.
9. Проведення діагностичних методик.

Контрольні питання

1. Визначте психологічні механізми формування неврозу .
2. Розкрийте соматичні та вегетативні зміни при неврозах.
3. Назвіть і опишіть основні види неврозів .
4. Розкрийте психологічну сутність особистісних змін при неврозах.
5. Проаналізуйте вікові особливості перебігу неврозів.
6. Схарактеризуйте ПТСР. Визначте причини і шляхи профілактики.
7. Схарактеризуйте реактивні психози (тимчасові та конвертовані) як розлади психічної діяльності.

Рекомендації до заняття

До першого питання

Знати чинники виникнення та різновиди психогенних розладів: психотравмуючі чинники, психосоматичні розлади, групові психози.

До другого питання

Поняття неврозу. Загальна характеристика неврозу. Синдроми неврозів: тривожно-фобічні, панічні, obsесивно-компульсивні, пов'язані із реакцією на стрес, дисоціативні, соматоформні. Загальні ознаки, що характеризують невроз.

До третього питання

Неврастенія як один із основних типів неврозів. Причини виникнення, ознаки неврастенії, форми неврастенії.

До четвертого питання

Істеричний невроз як один із основних типів неврозів. Причини, патогенез, прояви істеричного неврозу.

До п'ятого питання

Невроз нав'язливих станів. Нав'язливі страхи (фобії), нав'язливі думки (obsесії) та нав'язливі дії (компульсивні розлади) при неврозі нав'язливих станів. Передумови виникнення неврозу нав'язливих станів. Типи неврозів нав'язливих станів.

До шостого питання

Нервова анорексія та булімія як варіанти неврозу нав'язливих станів, характеристика даних розладів, психогенні причини їх виникнення.

До сьомого питання

Гіперкінетичні та гіпокінетичні психогенні афективно-шоківі реакції, загальні характеристики. Поняття реактивного психозу.

До восьмого питання

Здобувачі повинні орієнтуватися у особливостях патопсихологічної діагностики межових психічних розладів.

До дев'ятого питання

Вміти застосовувати на практиці наступні діагностичні методики:

1. 1. Особистісний опитувальник «Міні-мульт».
2. 2. Диференційна діагностика депресивних станів за В. А. Жмуровим.
3. 3. Оцінка нервово-психічної напруги (Т. Немчин).
4. 4. Діагностика стану фрустрованості Вассермана-Бойко.
5. 5. Експрес-діагностика неврозу Хека-Хесса

Теми рефератів

1. Психологічна допомога особам з ПТСР
2. Особливості кваліфікації службового підроблення.

Рекомендовані джерела

1. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 163 с.
2. Матейко Н. М. Патопсихологія. Неврологія: навчально-методичний комплекс. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 160с.
3. Мельник А.П., Магдисюк Л.І., Дучимінська Т.І. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики. Луцьк: Вежа-Друк, 2018.152 с.
4. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія : монографія. Київ: ЦУЛ, 2019. 369с.
5. Оверчук В.А. Патопсихологія з основами психіатрії. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 382 с.
6. Спіріна І.Д. Медична психологія: підручник. /за заг. ред. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛІРА, 2022. 300 с.
7. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с
8. Серета І. В. Основи психосоматики : навч.-метод. посібник для самостійної роботи студентів з курсу за змішаною формою навчання / І. В. Серета. Миколаїв: Видавець Румянцева Г. В., 2022. 156 с.
9. Система ранньої діагностики відхилень в розвитку особистості: метод. посібник / за ред., Максимової Н. Ю. Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 220 с.
10. Федосова Л. Клінічна психологія. Київ: Видавничий дім «Персонал», 2013. 248 с.

Тема № 5. Патопсихологічна семіотика шизофренії.

Семінарське заняття– 2 години

Мета заняття: сформувати у здобувачів знання про особливості патопсихологічної семіотики шизофренії: загальну характеристику шизофренії як психічного розладу, основних форм шизофренії, особливостей протікання дитячої шизофренії, у підлітків та юнаків, патопсихологічну діагностику хворих.

Питання до семінарського заняття

1. Шизофренія. Загальна характеристика захворювання, основні симптоми шизофренії.
2. Характеристика основних форм шизофренії.
3. Порушення психічних процесів при шизофренії.

4. Проблема дитячої шизофренії.
5. Особливості протікання шизофренії у підлітків та юнаків.
6. Основні діагностичні критерії хворих на шизофренію.

Контрольні питання

1. Розкрийте проблему визначення етіології та постановки діагнозу шизофренія.
2. Назвіть основні форми шизофренії та визначте особливості їх протікання.
3. Складіть перелік клінічних проявів та симптомів шизофренії.
4. Визначте фактори, пов'язані з позитивним чи негативним прогнозом щодо динаміки захворювання.
5. Поясніть в чому полягають особливості патопсихологічного обстеження при шизофренії.

Рекомендації до заняття

До першого питання

Шизофренія як психічний розлад, загальні ознаки шизофренії, прогноз при захворюванні. Розкрити триаду симптомів шизофренії: емоційна тупість, своєрідність порушення мислення, абулія.

До другого питання

Характеристика основних форм шизофренії: параноїдної, простої, гебефренної та кататонічної.

До третього питання

Знати та характеризувати порушення зі сторони сприймання, уваги, емоцій, мислення, мовлення, пам'яті, що виникають при шизофренії.

До четвертого питання

Характеристика порушень психофізичного розвитку у дітей, які можуть виникнути до початку шизофренії. Злоякісна та в'ялопротікаюча шизофренія у дітей.

До п'ятого питання

Знати та характеризувати особливості шизофренії у підлітків та юнаків. Характеристика простої та гебефренної форм шизофренії як таких що найбільш притаманні для юнацького віку.

До шостого питання

Діагностичні критерії порушення мислення, емоційно-вольової, особистісної та мотиваційної сфер у хворих на шизофренію. Методи діагностики психічних пізнавальних процесів, емоційно-волової сфери та особистості при шизофренії.

Матеріально-технічне забезпечення

Сучасна комп'ютерна техніка та мультимедійні засоби, презентації, схеми, плакати, таблиці.

Теми рефератів

1. Особливості проведення патопсихологічного дослідження шизофренії.

2. Психологічні діагностичні критерії, реабілітаційні заходи при різних формах шизофренії.

Рекомендовані джерела

1. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 163 с.
2. Крюкова М. А. Патопсихологія: навч.- метод. посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / М. А. Крюкова, А. В. Курова. Одеса: Фенікс, 2019. 38 с.
3. Кулеша-Любінець М. М. Клінічна психологія : методичні рекомендації. 2-е вид., змінене і доповнене. Івано-Франківськ : Електронне видання, 2022. 72 с.
4. Матейко Н. М. Патопсихологія. Неврологія: навчально-методичний комплекс. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 160с.
5. Мельник А.П., Магдисюк Л.І., Дучимінська Т.І. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики. Луцьк: Вежа-Друк, 2018.152 с.
6. Ніконенко Ю.П. Клінічна психологія : монографія. Київ: ЦУЛ, 2019. 369с.
7. Оверчук В.А. Патопсихологія з основами психіатрії. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 382 с.
9. Спіріна І.Д. Медична психологія: підручник. /за заг. ред. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛІРА, 2022. 300 с.
13. Коробіцина М.Б. Психологічна діагностика психічних розладів та розладів поведінки у дорослих та відповідні реабілітаційні заходи. Одеса: «Астропринт», 2015. 82с.
15. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с
16. Оверчук В.А. Патопсихологія: навч. посібник для підготовки до екзамену. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 220 с.
17. Синопис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Видавництво УКУ, 2014. 112 с.
21. Флесснер К.А., П'ячентіні Дж. С. Клінічний посібник із психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Інститут психічного здоров'я УКУ, 2022.

Тема № 6. Патопсихологічна семіотика епілепсії.

Семінарське заняття – 2 години

Тема заняття: сформулювати у здобувачів знання про особливості патопсихологічної семіотики епілепсії: клінічні прояви захворювання, особливості змін психічної діяльності при епілепсії у дітей та дорослих, основи патопсихологічної діагностики.

Питання до семінарського заняття

1. 1. Епілепсія. Характеристика великого, малого судорожних припадків та абсансу.
2. Епілептичні еквіваленти, їх розгорнута характеристика.
3. Хронічні зміни психічної діяльності при епілепсії. Епілептична недоумкуватість.
4. Особливості епілепсії у дітей та підлітків. Характеристика психічної діяльності.
5. Зміни поведінки у дітей та підлітків із епілепсією.
6. Діагностичні критерії при епілепсії.
7. Диференційна діагностика епілептичного та істеричного припадку.

Контрольні питання

1. Визначте етіологію та динаміку розвитку епілепсії.
2. Назвіть основні прояви розладу особистості при епілепсії.
3. Проаналізуйте характер порушень психічних процесів при епілепсії.
4. Визначте особливості проведення патопсихологічного дослідження епілепсії.

Рекомендації до заняття

До першого питання

Клінічні прояви захворювання. Великий та малий судорожні припадки, абсанс (слабкий епілептичний напад).

До другого питання

Епілептичні еквіваленти: дисфорія, афективні реакції, сутінковий розлад свідомості.

До третього питання

Знати особливості хронічних змін психічної діяльності особистості при епілепсії. Симптоми інтелектуально-мнестичного зниження при епілепсії.

До четвертого питання

Знати особливості протікання епілепсії у дітей та підлітків. Зміни зі сторони когнітивних процесів, особистісні зміни.

До п'ятого питання

Характеризувати форми девіантної поведінки у дітей та підлітків, які страждають на епілепсію:

1. 1. Психічну розгальмованість.
2. 2. Психічну загальмованість.
3. 3. Поведінку, що змінюється контрастно.
4. 4. Психопатоподібну поведінку.
5. 5. Поведінку, у якій домінує впертість та негативізм.
6. 6. Поведінку із агресивними та руйнівними діями.
7. 7. Аутоагресивність.

До шостого питання

Діагностичні критерії порушення мислення, емоційно-вольової, особистісної та мотиваційної сфер у осіб, які страждають на епілепсію.

Патопсихологічна діагностика. Диференційна характеристика істинної та посттравматичної епілепсії.

Матеріально-технічне забезпечення

Сучасна комп'ютерна техніка та мультимедійні засоби, презентації, схеми, плакати, таблиці.

Теми рефератів

1. 1. Суть порушень нейрорегуляторних механізмів при епілепсії.
2. 2. Сучасні методи діагностики епілепсії.

Рекомендовані джерела

1. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 163 с.
2. Крюкова М. А. Патопсихологія: навч.- метод. посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА») / М. А. Крюкова, А. В. Курова. Одеса: Фенікс, 2019. 38 с.
3. Матейко Н. М. Патопсихологія. Неврологія: навчально-методичний комплекс. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. 160с.
4. Максимова Н.Ю. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник для вузів / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. Київ: Перун, 2019. 464 с.
5. Мельник А.П., Магдисюк Л.І., Дучимінська Т.І. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики. Луцьк: Вежа-Друк, 2018.152 с.
6. Савенкова І. І. Патопсихологія: навчально-методичний посібник /за ред. І. І. Савенкової. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського, 2017. 160 с.
7. Спіріна І.Д. Медична психологія: підручник. /за заг. ред. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛІРА, 2022. 300 с.
8. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с
9. Оверчук В.А. Патопсихологія: навч. посібник для підготовки до екзамену. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 220 с.
10. Серeda І. В. Основи психосоматики : навч.-метод. посібник для самостійної роботи студентів з курсу за змішаною формою навчання / І. В. Серeda. Миколаїв: Видавець Румянцева Г. В., 2022. 156 с.
11. Федосова Л. Клінічна психологія. Київ: Видавничий дім «Персонал», 2013. 248 с.

Тема № 7. Патопсихологічна семіотика біполярного афективного розладу (БАР).

Семінарське заняття – 2 години

Мета заняття: сформувати у здобувачів знання про особливості патопсихологічної семіотики біполярного афективного розладу, особливості його протікання у підлітків, патопсихологічною діагностикою.

Питання до семінарського заняття

1. 1. Біполярний афективний розлад. Характеристика маніакальної фази.
2. Характеристика депресивної фази БАР.
3. Особливості протікання БАР у підлітків.
4. Діагностичні критерії БАР.
5. Вирішення ситуативних завдань.
6. Перегляд навчального відео.

Контрольні питання

1. Дайте характеристику фаз та інтермісій при біполярному розладі.
2. Здійсніть порівняльний аналіз клінічної картини при циклофренії (виражена форма біполярного розладу) та циклотимії (легка форма біполярного розладу).
3. Визначте особливості протікання депресивної фази. Назвіть візуальні ознаки тяжкої депресії.
4. Визначте зміни у пізнавальних психічних процесах хворих на біполярний розлад.
5. Поясніть часову перспективу хворих на біполярний розлад. Опишіть суїцидальну активність.

Рекомендації до заняття

До першого питання

Загальна характеристика біполярного афективного розладу. Маніакальна фаза БАР: гіпоманіакал, виражений маніакальний стан, найбільш виражений маніакал.

До другого питання

Депресивна фаза БАР. Поняття депресії. Ознаки циркулярної депресії. Прихована (лавірована) депресія та її ознаки.

До третього питання

Особливості протікання БАР у підлітків. Характеристика маніакальної фази біполярного афективного розладу у підлітків, делінквентний еквівалент гіпоманіакального стану. Характеристика депресивної фази: делінквентний еквівалент депресивного стану, іпохондричний та астенопатичний еквіваленти.

До четвертого питання

Діагностичні критерії при порушеннях психічних пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та особистісних особливостей при біполярному афективному розладі. Методи патопсихологічної діагностики.

До п'ятого питання

В межах питання передбачено вирішення ситуативного завдання.

Ситуативне завдання

До психолога звернувся син клієнтки з метою отримати незалежну консультацію. На запитання про наявність медичного діагнозу ні клієнтка, ні її син не відповідають, посилаючись на право не розголошувати інформацію про фактичний стан здоров'я. Мета консультації – проведення повного патопсихологічного обстеження, написання патопсихологічного висновку.

Клієнтка Лідія, 66 років. Зовнішній вигляд: мало емоційна, невесела, відсторонена, нагадує людину, у якої трапилося якесь горе. Очі запалені, червоні, моргає рідко, сліз немає. В контакт вступає, проте залишається відстороненою, у відповідь на привітання психолога киває, на обличчі зберігається «страждальницький» вираз.

Паспортні дані повідомляє вірно, правильно називає день тижня, число, місяць, рік, пору року. Висловлює скарги на відсутність настрою та сильну слабкість, не бажання нічого робити протягом дня, погане передчуття (відчуття того, що має статися непоправне горе), головний біль, відсутність апетиту. Сон тривожний, засинає під ранок просинається із відчуттям важкості, відчуває, що у голові безліч думок. До вечора стан трохи покращується. Раніше була веселою безтурботною, активною. Свій стан пов'язує із хворобою внучки, яка три місяці тому захворіла на тяжку вірусну інфекцію і потрапила до лікарні. Симптоми виникли 10 днів тому, до цього був неспокій, тривога за здоров'я дитини. Звинувачує себе у її захворюванні, відчуває, що має статися щось непоправне з її вини.

На даний час проживає одна, з чоловіком розлучилася 10 років тому. Причина розлучення – алкоголізм чоловіка. Є син та 2 онуки. З ними підтримує родинний зв'язок, проте вони проживають окремо.

На даний час на пенсії. Раніше працювала на заводі. Освіта 11 класів, навчалася у школі посередньо. Після школи навчання не продовжувала. Наявність голосів заперечує.

Завдання

1. 1. Висунути гіпотезу що саме може бути із клієнткою.
2. 2. Написати план патопсихологічного обстеження із указанням методик, які будуть використані.
3. 3. Написати, які саме результати за кожною із методик підтвердять Вашу гіпотезу.
4. 4. Надати рекомендації клієнтці та її сину.

До шостого питання

Питанням передбачено перегляд та обговорення навчального відео, відповідно до теми заняття.

Матеріально-технічне забезпечення

Сучасна комп'ютерна техніка та мультимедійні засоби, презентації, схеми, плакати, таблиці.

Теми рефератів

1. Особливості протікання біполярного афективного розладу у підлітків.
2. Особливості використання методу бесіди у патопсихологічній діагностиці біполярного афективного розладу.

Рекомендовані джерела

1. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 163 с.
2. Мельник А.П., Магдисюк Л.І., Дучимінська Т.І. Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 152 с.
3. Оверчук В.А. Патопсихологія з основами психіатрії. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 382 с.
4. Савенкова І. І. Патопсихологія: навчально-методичний посібник /за ред. І. І. Савенкової. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського, 2017. 160 с.
5. Спіріна І.Д. Медична психологія: підручник. /за заг. ред. І. Д. Спіріної. Дніпро : ЛІРА, 2022. 300 с.
6. Коробіцина М.Б. Психологічна діагностика психічних розладів та розладів поведінки у дорослих та відповідні реабілітаційні заходи. Одеса: «Астропринт», 2015. 82с.
7. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с
8. Синопис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Видавництво УКУ, 2014. 112 с.
9. Система ранньої діагностики відхилень в розвитку особистості: метод. посібник / за ред., Максимової Н. Ю. Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 220 с.
10. Флесснер К.А., П'ячентіні Дж. С. Клінічний посібник із психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Інститут психічного здоров'я УКУ, 2022.

Тема № 8. Патопсихологічний розвиток як фактор девіантної поведінки.

Семінарське заняття – 2 години

Практичне заняття – 2 години

Мета заняття: сформувати у здобувачів уявлення про психологічне підґрунтя девіантної поведінки, ознаки, види, рівні та етапи розвитку девіантної поведінки детермінанти окремих видів девіантності, чинники формування

девіантної поведінки та її індивідуальні механізми; сформувати вміння та навички щодо виявлення окремих видів девіантної поведінки .

Питання до семінарського та практичного заняття

1. Визначення поняття «девіантна поведінка» та його психологічного підґрунтя.
2. Причини виникнення девіантної поведінки.
3. Форми вияву девіантної поведінки.
4. Класифікація типів, варіантів девіантної поведінки

Контрольні питання

1. Опишіть способи взаємодії індивіда з реальністю.
2. В чому полягають основні причини появи девіантної поведінки особистості?
3. На основі чого оцінюють девіантну поведінку?
4. Визначте суть делінквентної поведінки.
5. Дайте визначення адиктивної поведінки, поясніть причини виникнення.
6. Сформулюйте особливості людей з адиктивними формами поведінки.
7. Визначте психологічні аспекти суїцидальної поведінки.
8. Різновидом якого типу девіантної поведінки є аутодеструктивна поведінка?
9. Психологічні аспекти формування залежної поведінки.
10. Як проявляються девіації, зумовлені гіперздібностями людини?

Рекомендації до заняття

До першого питання

В межах даного питання здобувачі повинні розкрити поняття «девіантна поведінка» та визначити його психологічне підґрунтя.

До другого питання

Здобувачі вищої освіти повинні висвітлити причини виникнення девіантної поведінки,

До третього питання

Межами питання передбачено формування у здобувачів міцних знань щодо форм вияву девіантної поведінки, а саме: агресія та аутоагресія. Зловживання психоактивними речовинами. Порушення харчової поведінки. Надцінні психологічні та психопатологічні захоплення. Характерологічні та патохарактерологічні реакції. Комунікативні девіації: основні форми. Аморальна поведінка. Неестетична поведінка.

До четвертого питання

Межами даного питання передбачено визначення типів девіантної поведінки (патохарактерологічний, психопатологічний); характеристика адиктивної та делінквентної поведінки. Поняття про девіації, обумовлені гіперздібностями.

Теми рефератів

1. Дослідження аморальної поведінки особистості в сучасному суспільстві.
2. Соціально-психологічні особливості девіантної поведінки у підлітків.
3. Субкультура неповнолітніх та її вплив на формування девіантної поведінки.

Рекомендовані джерела

1. Гошовський Я., Гошовська Д. Психологія девіантної особистості: навч. метод. посібник до практичних занять. Луцьк, ПП Іванюк, 2022. 106 с.
2. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2021. 163 с.
3. Мартинюк І. А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Каравела, 2017. 184 с
4. Оверчук В.А. Патопсихологія: навчальний посібник для підготовки до екзамену. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 220 с.
5. Оверчук В.А. Патопсихологія з основами психіатрії. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю.В., 2019. 382 с.
6. Синопис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Видавництво УКУ, 2014. 112 с.
7. Система ранньої діагностики відхилень в розвитку особистості: методичний посібник / за ред., Максимової Н. Ю. Київ – Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 220 с.
8. Флесснер К.А., П'ячентіні Дж. С. Клінічний посібник із психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Інститут психічного здоров'я УКУ, 2022.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Національна бібліотека імені В.І.Вернадського	www.nbuv.gov.ua
Новини української психіатрії	http://www.psychiatry.ua/ukr/
Психічне здоров'я для України	https://www.mh4u.in.ua
Публічна бібліотека імені Лесі Українки	https://lukl.kyiv.ua/